

Nr 23

Justitiekottets betänkande i anledning av motioner angående avräkning av häktningstid vid ådömande av straff.**Motionsyrkandena**

I motionen 1971:122 av herr Winberg m.fl. (m) hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär "att Kungl. Maj:t måtte utarbeta förslag till ändring av 33 kap. 3 § första stycket brottsbalken innebärande att i de fall då någon, i mål vari han hållits häktad, dömes till fängelse på viss tid straffet skall, då särskilda skäl ej föranleder till annat, anses verkställt till den tid han suttit häktad".

I motionen 1971:330 av herr Helén m.fl. (fp) yrkas — i den del, punkt 8 c) i hemställan, som behandlas i detta betänkande — att "riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till obligatorisk avräkning av häktningstid från strafftiden".

Redogörelse för motionsskälerna lämnas nedan.

Gällande rätt

Huvudregeln om avräkning av häktningstid, i 33 kap. 3 § *brottsbalken*, föreskriver att domstol, när den dömer till brottspåföljd som är till sitt mått bestämd i domen, har möjlighet att förordna att påföljden skall anses till viss del eller i sin helhet verkställd genom att den dömden hållits i häkte. Sådan möjlighet föreligger när domstol dömer till fängelse på viss tid, böter, suspension eller disciplinstraff.

Regeln om avräkning är fakultativ; avräkning får ske "om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt". I förarbetena till det stadgande i strafflagen, som i nu berörd del hade samma lydelse som den nuvarande bestämmelsen i brottsbalken (prop. 1945:342 s. 183 och SOU 1944:50 s. 278), samt i Beckmans med fleras kommentar till brottsbalken har gjorts vissa uttalanden om vilka omständigheter som bör beaktas vid prövning av avräkningsfrågan. Bl. a. framhålles, att den dömden i allmänhet känner sig mera rättvist behandlad, om han av domen kan se att avräkning har skett. Det kan från den synpunkten ibland vara bättre att utmäta ett något högre straff och sedan avräkna än att ge ett lägre straff utan avräkning, även om resultatet i verkligheten skulle bli detsamma. Vidare sägs att orsaken till häktning eller till häktningstidens längd bör vara av betydelse för bedömningen av

avräkningsfrågan. Har tiden förlängts genom att den tilltalade fördröjt utredningen, är skälen mindre starka för avräkning än om häktningstiden har blivit förlängd utan hans förvållande. Det är emellertid inte meningen att avräkning skall användas som belöning för medgörlighet. När rättspsykiatrisk undersökning har verkställts, torde avräkning regelmässigt böra ske. I kommentaren nämns också att avräkning knappast kommer i fråga vid helt korta häktningstider inom ramen för en normal process utan förseningar.

Avräkning av häktningstid sker även i högre instans. Sådan avräkning följer i princip samma regler som avräkning i första instans. Under förarbetena till brottsbalken föreslogs en uttrycklig regel om att avräkning alltid skulle ske, om den häktade efter överklagande fick straffnedsättning. Departementschefen motsatte sig införandet av en sådan bestämmelse, eftersom den ansågs kunna leda till fullföljd i ett stort antal mål i vilka det inte fanns anledning att överklaga. Enligt departementschefen borde överrätterna dock vara tämligen liberala med avräkning. Om den dömden hade framgång med fullföljden, borde sålunda avräkning regelmässigt ske (prop. 1962:10 s. C 369).

Brottsbalken anger inte med hur lång tid avräkning får ske. Enligt förarbetena torde det även utan uttryckligt stadgande vara klart att endast smärre avvikelser bör förekomma, när avräkning sker med längre tid än som svarar mot häktningstiden, och att avräkningen inte bör bestämmas så att straffskalans minimum därigenom underskrides.

Häktningstid är, som framgår av det föregående, enligt brottsbalken inte avräkningsbar vid påföljderna ungdomsfängelse, internering och skyddstillsyn. Utanför brottsbalken finns emellertid sedan den 1 april 1969 en särskild bestämmelse om avräkning av viss häktningstid vid verkställighet av ungdomsfängelse eller internering. Regeln finns intagen i 22 § *lagen* (1964:541) *om behandling i fångvårdsanstalt* (behandlingslagen). Den avser dem som dömes till ungdomsfängelse eller internering efter att som häktade ha undergått rättspsykiatrisk undersökning. Utlåtande över sådan undersökning skall, om anstånd inte medges, avlämnas till rätten inom sex veckor från det beslutet om undersökningen inkom till den klinik eller den station till vilken undersökningen hör. Om utlåtandet avges efter sexveckorstidens utgång, skall den överskjutande tiden enligt avräkningsregeln anses som tid under vilken ungdomsfängelse eller internering har verkställts i anstalt. Avräkningsregeln har sålunda betydelse för beräkning av såväl minsta som längsta tid för anstaltsvård vid dessa påföljdsformer. Regeln verkar automatiskt och avräkningen sker på verkställighetsstadiet genom beslut av ungdomsfängelsenämnden respektive interneringsnämnden.

På verkställighetsstadiet uppkommer också frågan huruvida tid, som den dömden tillbringat i häkte i avvaktan på att domen skall vinna laga kraft, kan tillgodoräknas den dömden som strafftid. Huvudregeln

är att strafftiden inte börjar löpa förrän domen har vunnit laga kraft mot den dömde. För att häktningstiden skall inräknas i strafftiden fordras att den dömde avger en bindande förklaring att han avstår från talan mot domen (nöjdförklaring). Ges sådan förklaring inom viss tid, räknas strafftiden från den dag domen meddelades.

Motionsskäl

Motionen 1971:122

I motionen framhålls att avräkning av häktningstid inte torde ske i det stora flertalet fall utan endast i de fall då häktningstiden blivit påfallande lång, t.ex. på grund av att rättspsykiatrisk undersökning har verkställts, eller då andra förhållanden förelegat som inte berott på den dömdes åtgärder i fördröjande syfte.

Enligt motionärerna känner säkerligen många dömda, som inte får häktningstiden avräknad i domen, det frihetsberövande som häktningen innebär som ett straff. Huvudregeln borde enligt motionärernas mening vara att avräkning skall ske, och avräkning borde underlåtas endast då särskilda skäl föreligger, som t.ex. då den dömde av tredska fördröjt utredningen. Med en sådan ordning skulle klarare än för närvarande framgå att häktningen icke skall anses som ett straff. Avslutningsvis understryker motionärerna ett uttalande i Beckmans med fleras kommentar till brottsbalken (del III s. 272), att den dömde i allmänhet känner sig mera rättvist behandlad om häktningstiden avräknas i domen.

Motionen 1971:330

Till stöd för motionsyrkandet anför motionärerna följande:

Brottsbalken ger vissa möjligheter för domstol att vid utdömmande av påföljd för en häktad person låta honom avräkna den tid under vilken han suttit häktad från det utdömda straffet. Det rör sig här om en diskretionär prövning i det enskilda fallet. Bakom detta ställningstagande synes ligga att verkställigheten av ett ådömt frihetsstraff är av mer genomgripande och påfrestande art än det frihetsberövande, som en häktning utgör, är. Men måste dock beakta att verkställigheten numera genomgått en avsevärd humanisering och att häktningstiden, med dess totala isolering och dess ovisshet för den häktade, ofta torde medföra ett jämförelsevis svårare lidande. Vid överklagande till högre rätt är frågan om avräkning i huvudsak beroende av om den tilltalade genom sitt överklagande uppnår en ändring i den överklagade domen i för honom förmånlig riktning. Från liberala utgångspunkter är det principiellt stötande att påföljdssystemet skall kunna utnyttjas som ett moment att avhålla den tilltalade från att överklaga en dom, som han från vissa synpunkter finner vara tvivelaktig, för att han ej skall gå miste om sin möjlighet att avräkna häktningstiden. Vi hemställer därför om att dessa regler omarbetas med utgångspunkt från principen att häktningstid alltid skall avräknas vid verkställighet av ett utdömt straff.

Betänkande av Nordiska straffrättskommittén

Nordiska straffrättskommittén (NSRK) tillsattes i augusti 1960 efter beslut av justitieministrarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Kommittén fick i uppdrag att efter justitieministrarnas närmare bestämmande behandla frågor om enhetlig nordisk lagstiftning på straffrättens område samt att dryfta andra kriminalpolitiska frågor av principiell karaktär och gemensamt nordiskt intresse. Island inträdde i samarbetet år 1963. Kommittén består av en ledamot från vart och ett av de fem nordiska länderna, men det har förutsatts att andra sakkunniga än kommitténs ledamöter kan delta i kommittésammanträdena.

Till NSRK överlämnades genom beslut i november 1970 frågan om översyn av reglerna om avräkning av häktningstid. Anledningen till beslutet var att man i det nordiska samarbetet rörande straffverkställighet stött på vissa svårigheter som hade sin grund i att avräkningsreglerna inte är enhetliga. Vidare hade man i Sverige funnit att den svenska avräkningsregeln, som innebär att frågan om avräkning beror på omständigheterna i varje särskilt fall, medför vissa nackdelar även på det nationella planet.

I ett den 4 juni 1971 dagtecknat betänkande har kommittén redovisat en översyn inte bara av reglerna om avräkning av häktningstid utan av bestämmelserna om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden över huvud taget.

Kommittén föreslår, såvitt gäller häktningstid, obligatorisk avräkning av all sådan tid vare sig den ligger före eller efter domen i målet. Dessamma föreslås beträffande anhållningstid, förutsatt att den uppgått till minst 24 timmar.

Med utgångspunkt i kommittéförslaget har inom justitiedepartementet upprättats en promemoria (Stencil Ds Ju 1971:22) med utkast till lag om ändring i brottsbalken och till lag om ändring i lagen (1964:541) om behandling i fängvårdsanstalt. Promemorian är f. n. föremål för remissbehandling. Proposition kan förväntas bli avlämnad under vårsessionen med 1972 års riksdag.

Utskottet

I motionen 1971:122 och i motionen 1971:330, såvitt den behandlas i detta betänkande, yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära förslag till nya regler om avräkning av häktningstid. Reglerna bör enligt motionärerna innebära att häktningstid i princip skall avräknas från det straff domstolen ådömer.

Som närmare framgår av redogörelsen ovan har Nordiska straffrättskommittén i ett nyligen framlagt betänkande redovisat en av kommittén verkställd översyn av reglerna om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden. Kommittén föreslår, såvitt gäller häktningstid, obliga-

torisk avräkning av sådan tid, vare sig den ligger före eller efter domen i målet. En departementspromemoria, grundad på kommitténs förslag, är f. n. föremål för remissbehandling. Proposition i ämnet kan förväntas bli avlämnad under vårsessionen med 1972 års riksdag.

Med hänsyn till vad sålunda anförts bör motionsyrkandena icke föranleda någon riksdagen åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår

motionen 1971:122 samt

motionen 1971:330 såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 30 november 1971

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Ernulf (fp), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Westberg i Ljusdal (fp), Nygren (s), fru Hjelm-Wallén (s), herr Polstam (c), fru Nordlander (vpk), herrar Alf Pettersson i Malmö (s) och Stjernström (c).

